

CLASICI AI LITERATURII UNIVERSALE

JANE AUSTEN

Emma

Traducere din limba engleză de
ANCA ROȘU

Prefață de
ECATERINA ION

CORINT

Redactor: ADRIAN DELIU

Tehnoredactare computerizată: ANDREEA APOSTOL

Designul copertei: ANDREEA APOSTOL

Ilustrația copertei reproduce un fragment din *Palpitație* de Charles West Cope

Jane Austen

EMMA

Toate drepturile asupra ediției în limba română sunt rezervate
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN: 978-606-93689-2-3

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

AUSTEN, JANE

Emma/Jane Austen; trad.: Anca Roșu;

pref.: Ecaterina Ion - Ed. a 2-a, rev. -

București: Corint Books, 2014

ISBN 978-606-93689-2-3

I. Roșu, Anca (trad.)

II. Ion, Ecaterina (pref.)

821.111-31=135.1

PREFAȚĂ

Jane Austen s-a născut la 16 decembrie 1775, la Steventon (Hampshire, Marea Britanie), în familia unui preot de țară, reverendul George Austen. Viitoarea romancieră și-a petrecut toată viața în micile orașe de provincie din sudul Angliei, alături de frații și mai ales surorile ei. Evenimentele care o privesc — șederi mai mult sau mai puțin prelungite la Londra, Bath, Southampton, Chawton etc. —, îi privesc în egală măsură și pe ceilalți membri ai familiei sale, de care va rămâne foarte atașată, îndeosebi de sora ei mai mare, Cassandra. Între 1875 și 1876, cele două surori vor urma împreună cursurile școlii Abbey din Reading, iar acasă vor învăța să cânte la pian și să picteze, completându-și educația prin lecturi, biblioteca familiei numărând peste 500 de cărți. Se pare că, încă de pe acum, Jane era foarte pasionată de lectură, așa că, nu peste multă vreme, va începe ea însăși să scrie. Deși datele cu privire la viața ei sunt destul de sumare, dispunem totuși de câteva mărturii privitoare la această perioadă. Cea a doamnei Mitford, care le-a cunoscut de mici pe fetele Austen, ne-o prezintă pe Jane ca fiind „cea mai frumusică, cea mai prostuță, cea mai fandosită dintre fetișcanele care vânează un soț”. Comentând această aserțiune (și altele mai timpurii, de același fel), Virginia Woolf nuanțează portretizarea și conchide: Jane era o fetiță „încântătoare, dar inflexibilă, iubită acasă, dar temută printre străini, cu limba ascuțită, dar cu inima bună”¹, contraste pe care nu le consideră deloc incompatibile și pe care de altfel le vom regăsi, în toată complexitatea lor, și în romanele sale.

Oricât ar părea de ciudat, la doar 15 ani, și, aparent, numai pentru amuzamentul familiei și al colegilor, Jane face dovada talentului său scriitoricesc, așternând pe hârtie primele sale încercări literare, o culegere de povestiri sub formă epistolară, niște parodii spirituale după literatura

¹ Virginia Woolf — *Eseuri*, p. 28, Ed. Univers, 1972.

vremii, între care se remarcă, prin reușita și hazul ei aparte, povestirea *Dragoste și prietenie* (*Love and Friendship*). Tot cam din aceeași perioadă (1796), și tot în maniera epistolară (pusă în vogă de S. Richardson), este și romanul (pierdut) *Elinor și Marianne*, ulterior retopit într-o narațiune intitulată *Rațiune și simțire* sau *Două feluri de a simți* (*Sense and Sensibility*), precum și *Lady Susan*, celălalt roman epistolar al ei.

Nu peste multă vreme, „fetița cea sclifosită” va deveni autoarea unui roman, scris pe ascuns (căci nu avea un cabinet de lucru al ei, fiind nevoită să scrie chiar în sufragerie), intitulat *Mândrie și prejudecată*, care însă nu-și va găsi un editor decât în 1813. Romanul, început în 1796, se numea pe atunci *Prima impresie* (*First Impression*). Între 1797–1798, Jane Austen scrie *Catherine Morland* sau *Mănăstirea Northanger* (în care își bate puțin joc de moda literară a romanului „negru”), pe care-l va pregăti pentru tipar în 1803. Descurajată de atitudinea editorilor care îi refuzau tipărirea cărților, Jane renunță o vreme la scris, și numai acceptarea, în cele din urmă, a romanului *Mândrie și prejudecată* (1813), o determină să se reîntoarcă la masa de lucru.

Sub aceste auspicii se va finaliza *Parcul din Mansfield* (*Mansfield Park*) sau *Cele trei verișoare*, apărut în 1814, roman al cărui tiraj pare să se fi epuizat în numai 6 luni. Următorul roman, *Emma*, scris între 1812–1814, va vedea și el lumina tiparului în 1816. Dedicat prințului regent, acest roman va prilejui un interesant schimb epistolar între autoare și bibliotecarul regentului, reverendul J.S. Klarke, care îi va sugera romancierei să scrie un roman istoric inspirat din istoria Casei regale. Dar Jane Austen n-a dat curs propunerii, căci, pentru ea, cum scrie Virginia Woolf, nimic nu putea fi mai presus decât „viața așa cum o vedea, pe scara unui conac”, cunoscându-și foarte bine resursele și, implicit, limitele, evitând cu grijă tot ceea ce nu corespundea temperamentului și valorilor morale în care credea.

În vara sau în toamna anului 1815, Jane Austin începe să lucreze la *Persuasiune*, ultimul ei roman terminat (publicat în 1818, în același timp cu *Mănăstirea Northanger*), care pare să marcheze o schimbare în felul de a vedea și de a transpune lumea și chiar o tentativă de lărgire a ei, prin depășirea ceva mai curajoasă a hotarelor de-acum bine definite, trasate cu atâta artă în universul romanelor ei anterioare.

Ultimul său roman (cunoscut de membrii familiei sub numele de *Sandition*) a fost scris în ultimele ei șase luni de viață și va rămâne sub formă de fragmente, nefiind publicat decât în 1825. În martie 1817,

starea ei de sănătate se înrăutățește (fiind bolnavă de ftizie, deși, după alte surse, boala ei este considerată necunoscută), ceea ce o determină să plece, în luna mai, în compania Cassandrei, la Winchester, pentru a apela la serviciile unui medic renumit. Din păcate, la 18 iulie 1817, la numai 42 de ani, Jane Austen se stinge din viață.

Deși Walter Scott scrisese un articol favorabil în „Quarterly Review”, după apariția romanului *Emma*, succesul lui Jane Austen în timpul vieții a fost totuși modest. Cu începere din 1890 însă, biografiile și criticile elogioase consacrate romancierei se înmulțesc, fiecare dintre ele scoțând în evidență îndeosebi arta clasică a lui Jane Austen, acel talent deosebit al ei de a zugrăvi, prin dialoguri sclipitoare, prin trăsături sobre și nu de puține ori malițioase, mica lume provincială în cadrul căreia își dusese viața. De fapt, așa cum avea să scrie F.R. Leavis, în 1948, într-o lucrare considerată de referință, *The Great Tradition*, „Marii romancieri englezi sunt Jane Austen, George Eliot, Henry James și Joseph Conrad”, o afirmație desigur limitativă și cumva provocatoare, dar, în esență, justă, căci o situează dintr-o dată pe Jane Austen în acea **tradiție** a prozei engleze clasice. În cadrul acesteia, căutarea perfecțiunii formale și complexitatea viziunii morale se află într-o strânsă dependență, completându-se una pe alta. De altfel, în ciuda deosebirilor formale dintre ei, între Jane Austen și Henry James (în ciuda unor semne de întrebare emise de acesta din urmă, privitoare la conștiința actului artistic la Jane), există și multe afinități la nivelul artei și concepției despre lume.

Revenind acum la romanul *Emma*, să notăm, încă de la început, un aspect care i-a făcut pe unii critici să afirme că destinul eroinei (adică situația la care accede la sfârșitul cărții) nu este pe deplin motivat sau justificat, date fiind contradicțiile personajului Emma. Aici însă se impune o precizare, și anume că se uită faptul că orice roman, fie el și cel mai realist cu putință, nu este viața, nu este realitatea, ci o elaborare artistică, realizată cu mijloace specifice, în cadrele unei anumite concepții despre valoarea actului artistic, a cărei finalitate este constituirea unei ficțiuni, cu atât mai validă cu cât este mai capabilă să-i lase cititorului impresia că opera (atunci când e reușită) îi oferă nu o copie a realității (nici n-ar avea cum să-i ofere acest duplicat!), ci o lume în care se instituie ceea ce un critic francez numește „efectul de realitate”, o lume care trimite la lumea și la viața reală, dar, în egală măsură, la lumea operelor de artă de aceeași factură tipologică.

Mai concret, ceea ce i se reproșează eroinei este însăși devenirea, însăși evoluția ei, ceea ce presupune, desigur, o descoperire progresivă de sine și de alții, prin confruntarea personajului plasat în diverse situații, mai mult sau mai puțin conflictuale, provocate sau resimțite, cu cei care fac parte din viața, din universul ei. Intuind parcă obiecția amintită mai sus, Jane Austen avea să scrie undeva că Emma este: „O eroină pe care nimeni în afară de mine n-o va îndrăgi atât de mult”.

La începutul romanului, Emma (acest alter ego compensatoriu al scriitoarei, cum ne place să credem, și chiar tentativă de autopotret), pare investită cu toate calitățile, având, prin urmare, tot dreptul să speră că va fi fericită. Este nu doar inteligentă și frumoasă, ci și bogată, dispune de o poziție socială bună și este înconjurată de prieteni care țin la ea sau chiar o iubesc. Dar, ca la mai toate eroinele lui Jane Austen, amenințarea vine dinspre propria ei fire (pe care încă nu și-o cunoaște îndeajuns), de la mândria ei exagerată, ca și de la prejudecățile de care este totuși conștientă, precum și de la dorința ei nestăpânită (animată de cele mai bune intenții, consideră ea), de a se amesteca în viețile altora, dar mai ales de la tentația irezistibilă (aspect ce ni se pare oarecum simptomatic) de a pune la cale căsătorii (de *a complota*, cum denumește chiar ea acest tip de manipulare), pe care eroina le consideră potrivite (în ciuda faptului că ea însăși se declară o celibatară convinsă!).

Evident, ca orice om, Emma comite și ea o serie de greșeli și chiar unele nedreptăți față de ceilalți, în încercarea ei de a-și impune nu atât punctul de vedere (deși mai toată narațiunea este văzută din perspectiva ei, cu mici intervenții, atunci când este necesară o distanțare, ale autoarei), cât „motivațiile” (rațiunile de ordin sentimental, temperamental sau chiar de poziție socială) pe care ea le are în vedere, uitând că fiecare om are dreptul să aleagă ce tip de relație i se potrivește mai bine.

Desigur, așa cum scrie Wayne C. Booth, „dacă nu vom izbuti să observăm greșelile Emmei pe măsură ce transpar în țesătura ironică a cărții de la un rând la altul, nu vom putea gusta pe deplin comedia care ne este rezervată. Pe de altă parte, dacă nu vom izbuti s-o îndrăgim așa cum prevăzuse Jane Austen, dacă nu vom izbuti s-o îndrăgim tot mai mult pe măsură ce povestirea înaintează, nu vom putea spera într-un deznodământ — căsătoria fericită și binemeritată cu Knightley fiind o urmare a schimbării sale — și nici nu vom putea s-o considerăm ca îndreptățită în momentul în care se va produce. Orice încercare de a rezolva problema, fie prin suprimarea simpatiei, fie prin tulburarea

perspectivei lucide asupra greșelilor sale, ar fi fatală”². Emma însăși își recunoaște în cele din urmă erorile, aprecierile greșite sau (pre)judecățile care o făcuseră să procedeze astfel, demonstrând că schimbarea ei progresivă merită încununarea finală. Mai mult decât un roman de dragoste și/sau căsătorie — deși atât una cât și cealaltă sunt subiectele predilecte ale lui Jane Austen — *Emma* este romanul unei „ucenicii”, al unei modelări de sine treptate, prin recunoașterea personalității și năzuințelor celorlalți.

Ecaterina Ion

² *Retorica romanului*, p. 301, Editura Univers, București, 1976.

TABEL CRONOLOGIC

- 1775 La 16 decembrie, se naște, la Steventon, Hampshire, Anglia, romanciera Jane Austen, al șaptelea copil (din cei opt) al reverendului George Austen și al Cassandrei. Tatăl avea un venit de 600 de lire sterline pe an, ceea ce permitea o viață decentă, fără a asigura însă și zestrea necesară celor două fiice.
- 1783 Jane și sora ei mai mare, botezată după mama lor, Cassandra, confidenta și prietena ei pe viață, sunt trimise la Southampton, pentru a fi instruite de o mătușă, doamna Cawley.
- 1785–1786 Jane și Cassandra urmează cursurile școlii Abbey din Reading. De altfel, cele două forme de educație vor fi singurele din afara familiei, acasă ele învățând să cânte la pian, să picteze etc. Jane era o cititoare împătimită, tatăl ei având o bibliotecă de peste 500 de volume.
- 1787–1793 Jane Austen scrie *Juvenilia*, o serie de parodii după literatura vremii, precum *Dragoste și prietenie*, strânse în trei volume în manuscris. Dar aceste scrieri sunt doar pentru amuzamentul personal și al familiei.
- 1795–1799 Scrie primele versiuni ale romanelor care, în cele din urmă, vor fi publicate: *Rațiune și simțire*, *Mândrie și prejudecată*.
- 1797 *Primele impresii* (titlul inițial al romanului *Mândrie și prejudecată*) este oferit, de către tatăl lui Jane, unui editor. Acesta din urmă refuză însă până și să îl citească.
- 1800 Familia Austen se mută la Bath, petrecându-și verile pe malul mării. Se pare că aici Jane a întâlnit prima ei dragoste, un tânăr care, la puțin timp după aceea, a murit. O experiență care va fi transpusă într-unul din capitolele romanului *Persuasiune* (publicat postum, 1818).
- 1802 Harris Bigg-Wither, un nobil mai tânăr cu 6 ani decât Jane, o cere în căsătorie, iar aceasta acceptă, deși nu-l iubea. Surpriza nu se lasă mult așteptată, căci a doua zi fuge, împreună cu sora ei, la Bath. Ca și Cassandra, Jane nu se va mărita niciodată.

- 1803 Jane Austen vinde unui editor romanul *Northanger Abbey* (intitulat, mai târziu, *Susan*), pentru modesta sumă de 10 lire sterline. Romanul va apărea însă abia în 1818, postum.
- 1805 Moare reverendul George Austen, veniturile familiei scăzând dramatic. Speranțele rămân acum la frații lui Jane.
- 1806 Familia se mută la Southampton, iar trei ani mai târziu, la Chawton, unde Edward, unul din frați, le asigură o mică proprietate.
- 1811 Apare romanul *Rațiune și simțire*, al cărui prim tiraj îi aduce autoarei un profit de 140 de lire sterline.
- 1813 Apare *Mândrie și prejudecată*.
- 1814 Apare *Mansfield Park*, tirajul epuizându-se în 6 luni.
- 1816 Apare romanul *Emma*, dedicat prințului regent.
- 1817 Jane Austen se mută la Winchester, pentru a urma un tratament medical. Pe 18 iulie, la 41 de ani, se stinge din viață. Cauza morții este necunoscută, dar se bănuiește a fi fost maladia lui Addison (insuficiența cronică a glandei corticosuprarenale).

CAPITOLUL I

EMMA WOODHOUSE, frumoasă, deșteaptă, bogată, cu un cămin minunat și o fire veselă, părea să facă parte dintre aleșii soții. Trecuseră douăzeci și unu de ani de când era pe lume și puține lucruri o mâhniseră sau îi răniseră mândria.

Era cea mai mică dintre cele două fiice ale unui tată iubitor, care le răsfățase mult, și, ca urmare a căsătoriei surorii ei, devenise stăpâna casei la o vârstă destul de fragedă. Mama îi murise demult, așa că nu-și mai amintea decât vag mângâierile ei. Îi luase locul o femeie minunată, care, făcând slujba de guvernantă, îi oferea o dragoste aproape maternă.

Domnișoara Taylor locuia la familia Woodhouse de șaisprezece ani, mai degrabă ca prietenă decât ca guvernantă, și ținea mult la amândouă fetele, dar mai ales la Emma. Între ele exista acea intimitate care se naște între surori. Chiar înainte ca domnișoara Taylor să fi demisionat oficial din slujbă, blândețea firii ei o făcea să se poarte fără asprime și, odată îndepărtată umbra severității, ea și Emma deveniseră prietene foarte apropiate. Emma făcea tot ce-i plăcea, căci, deși respecta mult părerile domnișoarei Taylor, se conducea după propria ei judecată.

Ceea ce era cu adevărat rău în caracterul Emmei era o tendință de a-și impune prea mult voința și o prea mare încredere în sine; acestea erau neajunsurile care amenințau să-i umbrească bucuriile. Primejdia, însă, trecea neobservată deocamdată și nu putea fi socotită o nenorocire.

Avu și o mâhnire, ușoară, care însă nu trebuia să-i apese sufletul. Domnișoara Taylor se căsătorii. Pierderea ei îi aduse prima întristare. În ziua nunții acestei iubite prietene, Emma fu

pentru întâia oară cuprinsă de gânduri triste. După nuntă, când mirii plecară, rămase singură cu tatăl ei la masa pregătită pentru cină, fără să poată spera că cineva le va înveseli ceasurile lungi de seară. După masă, tatăl ei se retrase să doarmă și Emma rămase cu gândurile ei.

Împrejurarea promitea să fie fericită pentru prietena ei. Domnul Weston era un bărbat cu un caracter ireproșabil, avere destulă, vârstă potrivită și purtare aleasă. Emma simțea chiar o satisfacție la gândul că, generoasă și dezinteresată, ea însăși dorise și făcuse totul pentru realizarea acestei căsătorii. Dar generozitatea ei se întorcea împotriva. Va simți lipsa domnișoarei Taylor în fiecare minut al zilei. Își aminti de bunătatea ei — bunătatea și afecțiunea pe care le știa de șaisprezece ani —, cum o învățase și cum se jucase cu ea, de când avea cinci ani, cum, dedicându-i toate puterile, făcea totul ca ea să fie fericită când era sănătoasă și-i stătea de veghe la căpătâi când era bolnavă. Tributul de recunoștință pentru acei ani era mare, dar intimitatea din ultimii șapte ani, egalitatea care se stabilise după căsătoria Isabellei, când rămăseseră numai ele două, era o amintire mai scumpă și mai gingașă. Fusese o prietenă și o tovarășă cum rar se întâlnește: inteligentă, cultă, săritoare, blândă, cunoscând toate treburile familiei, arătând interes pentru binele tuturor, dar mai ales pentru Emma; fusese părtașă la toate plăcerile și planurile ei. Era ființa căreia putea să-i povestească absolut tot și care o iubea destul de mult, pentru a-i trece cu vederea cusururile.

Cum va suporta ea această schimbare? Ce e drept, prietena ei se muta la numai o jumătate de milă depărtare de ei. Dar Emma știa ce mare va fi diferența între doamna Weston, de care o va despărți numai o jumătate de milă, și domnișoara Taylor, care locuia în aceeași casă cu ea; și cu toate avantajele caracterului și situației ei, Emma era acum în primejdia de a suferi din cauza izolării spirituale. Îl iubea mult pe tatăl său, dar el nu-i putea fi tovarăș, nu putea să-i fie partener într-o conversație, fie serioasă, fie pe ton de glumă.

Diferența de vârstă (domnul Woodhouse nu se căsătorise tocmai tânăr) era accentuată de firea și obiceiurile lui, căci, fiind

toată viața cam bolnăvicios, nu-și obosea nici mintea, nici trupul, iar prin purtarea sa era mult mai bătrân decât anii pe care îi avea. Deși era peste tot iubit pentru sufletul lui bun și firea lui blândă, nu s-ar fi putut spune că strălucea prin darurile spiritului.

Sora ei, care în urma căsătoriei se mutase la Londra, la o distanță relativ mică, de numai șaisprezece mile, era totuși prea departe pentru vizite zilnice și Emma avea să petreacă multe seri lungi și plictisitoare de octombrie și noiembrie până când Crăciunul urma să prilejuiască o nouă vizită a Isabellei, împreună cu soțul și copiii ei, care umpleau casa și îi ofereau o încântătoare tovărășie.

Highbury, satul acesta mare și cu o populație aproape la fel de numeroasă ca a unui oraș și din care Hartfield, în ciuda gazonului, propriu boschetelor și numelui său, făcea parte, nu-i oferea pe nimeni de talia ei. Familia Woodhouse era socotită aici cea mai de frunte. Toți îi priveau cu respect. Aveau multe cunoștințe, căci tatăl ei se purta frumos cu toată lumea, dar n-ar fi acceptat pe nimeni în locul domnișoarei Taylor, nici pentru o jumătate de zi.

Schimbarea era tristă și Emma nu avea decât să ofteze și să-și dorească lucruri imposibile, când tatăl ei se trezi și trebui să devină din nou voioasă. Proasta lui dispoziție trebuia risipită. Era un om cu nervii slabi, care se întrista ușor; îi iubea pe toți cei din jurul său și nu-i plăcea să se despartă de ei; îl supăra orice fel de schimbare. Căsătoria, ca motiv de schimbare a situației, era pentru el ceva cu totul nesuferit; nu era nici acum împăcat cu faptul că fiica lui se căsătorise și nu putea vorbi despre ea decât cu multă compătimire, deși fusese o căsătorie din dragoste, iar acum era nevoit să se despartă și de domnișoara Taylor. Datorită obiceiurilor sale izvorâte dintr-un ușor egoism, și pentru că nu putea crede că toți ceilalți pot să aibă sentimente diferite de ale sale, era de părere că domnișoara Taylor săvârșise o faptă la fel de păgubitoare pentru ea ca și pentru ei, și ar fi fost cu mult mai bine dacă ea și-ar fi petrecut tot restul zilelor la Hartfield. Emma zâmbea și flecărea cât se poate de veselă pentru a-l abate de la asemenea gânduri, dar, când se servi ceaiul, domnul Woodhouse nu se putu abține să nu-și repete exclamația de la cină:

— Biata domnișoară Taylor, tare aș vrea s-o văd din nou aici. Ce păcat că domnului Weston i-a venit ideea s-o ia de nevastă!

— Nu pot să fiu de acord cu dumneata, tată, știi prea bine! Domnul Weston e un bărbat atât de manierat, de vesel, de minunat, încât merită din plin o soție bună. Și doar nu voiai ca domnișoara Taylor să stea la noi toată viața și să suporte toanele mele, când poate să aibă casa ei?

— Casa ei! Care-i, mă rog, avantajul că are casa ei? Casa asta e de trei ori mai mare și tu n-ai niciodată toane, draga mea!

— Dar ne vom duce foarte des pe la ei și ei vor veni pe la noi. Ne vom întâlni mereu. Noi trebuie să facem începutul. Trebuie să le facem vizita convenită după nuntă, cât mai repede.

— Draga mea, cum o să mergem până acolo? Randalls e așa de departe! Nu pot merge pe jos nici jumătate de drum.

— Nu, tată, nimeni nu zice să mergi pe jos. Vom merge, bineînțeles, cu trăsura.

— Trăsura! Dar lui James n-o să-i convină să înhame caii pentru o distanță atât de mică. Și unde o să țină caii în timpul vizitei?

— O să-i țină în grajdul domnului Weston, tată. Știi bine că am stabilit deja. Am discutat cu domnul Weston aseară. În ceea ce-l privește pe James, poți să fii sigur că o să-i facă plăcere să meargă la Randalls, fiindcă fata lui e servitoare acolo. Cred chiar că va fi bucuros *numai* să ne ducă acolo. Și asta datorită dumitale, tată! I-ai făcut rost Hannei de o slujbă bună. Nimeni nu s-a gândit la Hannah până nu i-ai pomenit dumneata numele — și James îți e foarte îndatorat.

— Îmi pare foarte bine că m-am gândit la ea. A fost un noroc. Nu vreau ca James să se creadă nedreptățit, sub nici un motiv. Sunt sigur că va fi o servitoare excelentă; e politicoasă și vorbește frumos. Am o părere minunată despre ea. De câte ori mă vede, îmi face o reverență și mă întrebă ce mai fac într-un fel foarte drăguț, iar când ai adus-o aici să coasă, am observat că totdeauna întorcea cheia așa cum trebuie și nu trântea ușa. Sunt sigur că va fi o servitoare minunată. Și pentru domnișoara Taylor va fi o mângâiere să aibă în preajmă pe cineva cunoscut. De câte